

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun bɔɔe sa bara senbe sɔɔ dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe naniye xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu ɔɔɔma. Kɔɔ xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe ɔɔɔmanɛ, gere ɔɔɔ, funmalaya nun misikine ya ɔɔɔ. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a ɔɔmanɛ xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmanɛ: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, ɔɔma xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a ɔɔmanɛ naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye manɛ ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na ɔɔmanɛ a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

ɔɔmanɛ xa yi masenyi adamadi suxukima ɔɔma nun ɔɔmanɛ birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lɔnni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera ɔɔmanɛ kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan ɔɔma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa bɔɔi rapereki sabura yegeti keren mu naxan kui a sɔɔɔɔɔɔɔɔ kima, fate ɔɔɔɔ kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan ɔɔmanɛ ra xanamu ɔɔma ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kɔɔɔ naxan ɔɔe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun paxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara ratɔn akeɔa birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔre mu sama ndende fari. Xanamu yayixare naxan mulan ibunadama be.

Sariye senninde (6)

Kankan xa adamaya daxe axa kolon yire birin.

Sariye soloferende (7)

Adamadi birin lan sariyee kui e man birin lan e xun xa magaga sariyee yi keɲa keren.

Sariye solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariye banxidɛe lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariye solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɲɛɛgɛ kui, amakankan xanamu bɔɔxi ma xandi ama.

Sariye funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinɛra, alankenɛmaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariye fu nun keren nde (11)

1. Xa sikentɛya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, ɲaxankatɛ yo mu daxe a bɛ sinden fo na fe yegi.
2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔɲxi bɔɔxi sariyee kui. ɲaxanketɛ gbɛtɛ fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fɛra ba tɛmɛi ɲaxankatɛra.

Sariye fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe ɲɛɲɛki nara. Mixi ɲiya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fɛra, xanamu a hayie xafera naxan a ɲiɲɛma axa xɔɛya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama bɛ, sariye xa a xun magaga na fee ma.

Sariye fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi bɛ axa a sabatide sugandi anun axa ɲɛɛ a sagora.
2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔɔxi gbɛtɛ ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.

Sariye fu nun naninde (14)

1. Xɔɔɔ ɔɛ kui, daxe adamadi birin bɛ, axa siga bɔɔxi gbɛtɛ ma naxan nɔma arasɛnɛ de alako axa axun na kisi.
2. Na sariye daxe exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan anɲɛma adamadi mulu tɔɲɛɛgɛ kui O.N.U. sariye tɔɲyi dɔɔxi naxe ra.

Sariye fu nun sulinde (15)

1. Adaxa adamadi birin bɛ sɔtɔ de fe ya xa i mini a bɛ.
2. Ndende mu daxe ixa ratɔn i sɔtɔ de xa fɛra, xanamu iratɔnfe sɔtɔde masara fɛra.

Sariye fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xamɛ bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa siɲɔɔɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxe e bɛ, e yetɛ xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.
2. Futu mu nɔma sode fo gine nun xamɛ lan fe keren ma.

3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta pama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu pama nde kui, awayibiya xi a sɔɔde xa lu a sago.

2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa mapɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariye nɔma a nijede adamadi dine masara, a nɔma denxeniya de a keren xanamu pama yama lɔnni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɔe mafixe nde sɔɔ. Na fondo fe masenya nɔmɔ rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfer, amasɔɔfere, xanamu ara wundan fera keɔa mɔli birin na.

Sariye mɔxɛɛɛnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɔe sa naxan kui.

2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔxɛɛɛnnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin piya xalu axa bɔɔi raperefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.

2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔɔ a bari bɔɔi ma ta girasa yo mu naxe.

3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxinxui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matextenyi mu naxan kui.

Sariye mɔxɔɔɛɛn nun firin nde (22)

Wayibiya nara pamane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔɔɔboreya nun lɔnni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔɔi diexa duruxɔɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔɔi gbete safera bɔɔi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔxɔɔɛɛn nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔɔtareya ma.

2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔɔ axa wali bere ma.

3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔɔ naxan nɔma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man nɔ a malide sabu gbete sɔɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.

4. Adaxa adamadi birin be axa walikee xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛɛɛn nun naninde (24)

Malabui nun jaxe-jaxe daxa adamadi birin be a man daxa a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔɔma.

Sariye mɔxɛɛɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔɔ alako axa santeya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kape gine nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔɔli bama.

2. Mali wayibiyaxi ne dingeya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni kɛna keren, a fa sɔɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxa axa matinxin; na matinxinyi daxa axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi tekunon na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.

2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di je, marafanyi rasɔneya pamanee tagi, sie birin tagi, dine xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe bɔje sa kui.

3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so pama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.

2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn pamanɛ kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa pama kui, pama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.

2. Sariyee dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan anijema axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma pama kui kinaxe naxan a yete ra.

3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyee saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariyee nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi pamanɛ be, malanyi xanamu mixi nde be naxan anijema axa kewali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.
